תרומה ג

א. וועגן דעם ציור פון די גביעים (פון דער מנורה) זאָגן חז"ל: „למה הן דומין כמין כוסות אלכסנדריים". איז דער רמב"ם מפרש (בפירוש המשניות שלו[2]) אַז דאָס מיינט אַ כוס וואָס „שולים שלו צרים"[3] — דער דעק איז שמאָל. און אַזוי פסק'נט דער רמב"ם להלכה (בספר היד[4]): „הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריאה שפיהן רחב ושוליהן קצר".

גענפינט מען אין דעם אַ דבר תמוה: עס איז פאַראַן דער ציור פון דער מנורה וואָס דער רמב"ם האָט מצייר געווען בגוף כתב יד קדשו (בפירוש המשניות שלו)[5], און דאָרט איז ער מצייר די גביעים אין אַ פאַרקערטן אופן — דעם בריטן חלק הגביע („פיהן") צום אונטן פון דער מנורה און דעם שמאָלן טייל („שוליהן") אויבן, דאָס הייסט — אַ ציור פון אַ איבערגעקערטן כוס (של אלכסנדריאה)!

און אע"פ אַז דער רמב"ם אליין באַווייזט[6], אַז מיט דעם ציור וויל ער נאָר באַווייזן „כללותה היאך היתה" — „ידיעת מנין הגביעים כו' ומקומותם כו'" — אָבער ניט „שתדע ממנו תבנית הגביע בדקדוק"

[וואָס דערפאַר איז ער מצייר די גביעים אין אַ „תבנית משולש", אע"פ אַז אַ כוס אלכסנדרית איז ניט ווי אַ משולש ממש[7] — ווי ס'איז פאַרשטאַנדיק בפשטות אַז די שוליים פון אַ כוס מאַכט מען ניט שפיציק ממש (ווייל דעמאָלט קען מען דעם כוס ניט אַוועקשטעלן[8]) — זיי זיינען נאָר „צרים", שמאָל (ובפרט) לגבי דער בריט פון „פיהם"],

איז דאָס אָבער ניט קיין טעם צו מצייר זיין פאַרקערט (שוליים — למעלה און דעם אויבן — למטה) „מיטן קאָפ אַראָפ"[9]:

[ובפרט אַז דער רמב"ם איז געווען אַ דייקן בכל ענין ובכל פרט — לייגט זיך כלל ניט צו זאָגן, אַז דער רמב"ם זאָל מצייר זיין די גביעים באופן הפוך (און בא יעדן גביע) — צוויי און צוואנציג מאָל!].

ב. לכן נראה לומר כפשטות הדבר, אַז דער רמב"ם האָט מצייר געווען די גביעים באופן זה[10] ווייל לדעתו איז אַזוי

---

1) מנחות כח, ב. ברייתא דמלאכת המשכן פרק יו"ד.

2) מנחות ספ"ג. אבל ברש"י מנחות שם (וכן בפי' עה"ת פרשתנו כה, לא) פי' באו"א. וראה ס' הזכרון לפרש"י פרשתנו שם.

3) כ"ה הלשון בהעתקת קאפח (וכן שאר העתקות ל' הרמב"ם בפיה"מ דלקמן הן מהעתקה זו. ובפיה"מ לפנינו הוא בשינוי לשון אבל בתוכן דומה).

4) הל' בית הבחירה פ"ג ה"ט.

5) צילום ממנו נדפס בפיה"מ הוצאת קאפח. ולתועלת המעיינים — נדפס לקמן ע' 172.

6) בפיה"מ שם.

7) כמפורש בפיה"מ שם לפנ"ז (ושם: ואם תרצה אמור . . שנחתך מלמעלה מעט כו').

8) ראה פסחים (סד, א): ולא היו לבזיכין שוליים כו'.

9) וראה רלב"ג עה"ת פרשתנו: שוליהם לצד יציאתו מקנה המנורה. וכן מוכח בחזקוני ובבכור שור עה"ת פרשתנו, שהגביעים היו מתמלאים מן השמן כשהנר מתמלא יותר מדאי. וראה לקמן סעיף ה והערה 26.

10) וצע"ק בפי' ר' אברהם בן הרמב"ם (לונדון תשי"ח) פרשתנו שם (בערבית — עם תרגום): בדמיון הכוס רחב מלמעלה וקצר מלמטה, דמשמע קצת כבמפרשים שבהערה הקודמת. ויש לומר שתיבות אלו קאי על צורת כוס זה (אלכסנדרי) בכלל, אבל לא נחית לפרט אם במנורה היו כתבנית

געווען זייער קביעות במנורה (אדער מצד הקבלה פון מלמד צו מלמד מדור לדור[11]), אדער ווייל אזוי האט ער געפונען אין א מדחז"ל שלא הגיע לידינו [ע"ד ווי מען געפינט בכמה מקומות אין רמב"ם (און אנדערע ראשונים) ענינים וואס זייער מקור איז א מדרש (וכיו"ב) שלא הגיע לידינו].

און ער ברייגט עס ניט בספר היד*[11] — פונקט ווי ער ברייגט ניט בספרו די ציורים שבפיה"מ שלו (אע"פ וואס במילא זיינען אויך ניטא בספרו כמה פרטים וועלכע מ'זעט אין ציור).

וי"ל כמה טעמים בזה. ומהם: א) מלכתחילה איז דאס (ציורים) ניט געווען אין זיין תכנית פון ספרו משנה תורה. ב) ע"פ הידוע[12] אויף וויפל דער רמב"ם איז ממעט בתכלית ברייגען בספרו זאכן וועלכע זיינען ניט מפורש בש"ס וכיו"ב. ג) כמה מהפרטים האלה, זיינען, לדעתו, ניט לעיכובא כלל. ועוד טעמים.

ויש להאריך בכ"ז וביותר. ואכ"מ.

ג. הנ"ל פארענטפערט, איז מבאר דעם רמב"ם — עס בלייבט אבער די שאלה: הלמאי זיינען די גביעים פון דער מנורה געווען איבערגעקערט, מיטן אויבן אראפ?

ובפרט אז מען געפינט אז די קרשי המשכן האבן געדארפט זיין „עומדים דרך גדילתן"[13] דוקא — „התחתון למטה והעליון למעלה"[14] און דערפון לערנט מען אפ[15] א כלל אז „כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן" — פארוואס־זשע זאלן די גביעים זיין היפך פון „דרך גדילתן"?

ויש לומר, אז דאס וועט זיין מובן לויט דעם וואס מען געפינט בנוגע דער כללות ענין המנורה אן ענין וועלכער איז מעין ודוגמת הנ"ל:

וועגן דעם אור המנורה זאגן חז"ל[16]: „לא לאורה אני צריך . . עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל" — דער אור המנורה איז ניט געווען כדי צו באלייכטן דעם ארט וואו מ'האט זי געשטעלט (משכן ומקדש), ואדרבא — דארט איז „אינו צריך לאורה", נאר עס איז געווען אן „עדות . . לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל.

און מהאי טעמא[17] האט מען געמאכט די חלונות פון בית המקדש אין אן אופן היפך פון חלונות סתם — נאר „שקופים אטומים"[18] — „שקופים מבחוץ[19] ואטומים מבפנים"[19] (ברייטער אין דרויסן און שמאלער אינעווייניק), ווי מפרשים[20] זיי־נען דאס מבאר:

כוס העומדת ביושר או הפוכה — דבזה מובן דס"ל כאביו. — ראה לקמן בפנים ס"ח בפי' הראב"ם בזה.

11) עדמש"כ בהקדמת פיה"מ (ד"ה וכאשר מת יהושע) דאין שייך ספק מהו פרי עץ הדר כיון שנלקח בכל שנה.

*11) הערה לאחר זמן: שוב נתפרסם כת"י דס' היד, ושם בהל' ביהב"ח פ"ג סה"י (איתא „וזו היא צורתה", ו)יש ציור המנורה (כמו בפיה"מ) — וגם שם הגביעים מציירים פיהם למטה ושוליהם למעלה (כציור המנורה שבגוף כי"ק הרמב"ם). וכן הקנים עולים באלכסון (ראה לקמן סעיף ח).

12) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב' וד'.

13) סוכה מה, ב.

14) רש"י שם ד"ה דרך גדילתן.

15) סוכה שם. וראה הנסמן בגליוני הש"ס (להר"י ענגל) שם.

16) מנחות פו, ב.

17) מנחות שם. וראה גם ויק"ר פל"א, ז. תנחומא (תצוה ו. בהעלותך ב).

18) מ"א ו, ד.

19) כ"ה הגירסא ברש"י כת"י מנחות שם. שטמ"ק שם. וגם לפי הגירסא שלפנינו (וכ"ה גירסת רש"י שם) „שקופין מבפנים ואטומים מבחוץ" — הכוונה בזה צר מבפנים ורחב מבחוץ (ראה רש"י שם. וראה חדא"ג מהרש"א שם).

20) רש"י כת"י מנחות שם. וכ"ה במדרשים שצויינו בהערה 17.

אַ פענסטער ווערט געבויט אַזוי, אַז די פענסטער־עפענונג איז אינעווייניק ברייטער ווי אין דרויסן, כדי די ליכ־טיקייט פון דרויסן זאָל זיך מתפשט זיין אויך אין די „צדדין" פון דעם חדר; אַבער די חלונות פון בית המקדש זיי־נען געווען פֿאַרקערט — „קצר מבפנים ומרחיב והולך לצד חוץ כדי שתהא אורה יוצא מהיכל שתאיר לעולם"[21], ווייל דער תפקיד פון אור המנורה איז — „עדות הוא לכל באי עולם כו'".

ד. על דרך זה קען מען מבאר זיין בנוגע די גביעים:

דער בחיי[22] איז מבאר דעם רמז אין די גביעים פון דער מנורה: אַ גביע איז אַ „כלי שיש לו בית קיבול והוא משקה ומרוה", און דאָס איז אַ רמז אויף די „גלגלים שהם מקבלים כחות העליונים ומשפיעים כח בעולם השפל".

וואָס די הדגשה אין דעם איז — די השפעה[23] מעליון להשפל, „משקה ומרוה".

דער (עיקר) תפקיד פון אַ כוס באַשטייט ניט אין זיין אַ כלי קבול[24]

— דאָס איז דער תפקיד פון אַ „חבית" וכיו"ב, אין וועלכע מ'האַלט מים, יין וכו'.

אַ כוס אַבער איז אַ כלי דורך וועל־כער די מים וכו' פון דער „חבית" (אַדער „מעין" וכיו"ב) קומט אַן און איז „משקה ומרוה" דעם אדם השותה[25].

קומט אויס, אַז דער ביאור הנ"ל פון בחיי איז מתאים מיטן מאמר רז"ל הנ"ל (וועגן כללות ענין המנורה) „לא לאורה אני צריך . . (נאָר) עדות הוא לכל באי עולם כו'" — אַז דער תפקיד פון אור המנורה איז (ניט אינעם „אני צריך" — „קיבול" — נאָר) כדי צו באַלייכטן די וועלט (שמבחוץ), ובלשון הבחיי: צו משפיע זיין „בעולם השפל".

ה. עפ"ז יובן פֿאַרוואָס די גביעים במנורה זיינען אין אַן אופן פון פיהן למטה ושוליהן למעלה:

וועז די גביעים זיינען (צייטווייליג) צוליב דעם „קיבול", בשעת „אומר קידוש על הכוס" איז זייער מצב פיהן למעלה ושוליהן למטה (וואָס דעמאָלט האַלטן זיי אויף אין זיך משקה[26]):

ווידאַלד אַבער אַז די גביעים שבמנו־רה איז לרמז אויפן ענין פון „משקה

---

21) ל' רש"י כת"י מנחות שם.

22) פרשתנו כה, לא (הועתק בס' תורת העולה ח"א פ"כ). ועד"ז בפי' הרקאנטי עה"ת פרשתנו שם, לג.

23) וכמודגש בל' הרקאנטי שם „הם מקבלים . . להשפיע כו'" (ולא „מקבלים . . ומשפיעים" כבבחיי שם) — משא"כ לפי' העקידה (פרשתנו שער מט) שענינם (רק) קבלה. וראה הערה הבאה.

24) וצע"ק לתווך עם המבואר במקומות שבהערה הבאה בהחילוק בין גביע לכוס, דכוס היא כנגד ספי' המלכות שענינה מקבל. אבל להעיר שגם במל' יש ב' ענינים (כידוע): א) מקבלת מהספירות שלמעלה ממנה, ב) משפיעה בעולמות שלמטה ממנה. וראה לקו"ש חט"ז ע' 447 (וש"נ) בנוגע לב' הענינים שב„דלת" ומהו העיקר.

25) ראה מקץ (מד, ב־ה) „גביע הכסף . . אשר ישתה אדוני בו". וראה ערכי הכינויים (לבעל סה"ד) מע' גביע.

— בכ"מ מבואר (ראה ס' הליקוטים (ממאמרי כו' דהצ"צ) מע' גביע. וש"נ) שגביעים הם גדולים מכוס ובהם מביאים היין, ומהגביע מוזגין לתוך הכוס (וא"כ הוא דלא כפשוטו של מקרא הנ"ל).

אבל גם עפ"ז הרי ענינו של הגביע הוא שממנו מוזגין („משקה ומרוה") לתוך הכוס (ולא כחבית וכיו"ב שבה אוצרין יין). וראה ס' הליקוטים שם (מאוה"ת מקץ שמא, ב. וראה ד"ה גביע הכסף לאדהא"מ): שהגביע הוא ביסוד ז"א אשר הוא מקור המשפיע לבחי' הכוס שהוא המל', כמו שמהגביע שופכים להכוס. ושם (מאוה"ת במדבר ע' א'תפה) מפורש כן בנוגע לגביעי המנורה.

26) כמ"ש בחזקוני ובכור שור שבהערה 9. וראה הערה 24.

ומרוה״ — איז, אדרבה: דער מצב זייערער להיפך פיו למטה ושוליו למעלה (מען קערט איבער דעם כוס כדי די משקה זאל זיך אויסגיסן פון אים).

ועד״ז בעניננו: וויבאלד דער אור המנורה דאַרף באַלייכטן די „באי עולם״ וועלכע זיינען למטה (ברוחניות) פון דעם מקדש [אדער בלשון הבחיי הנ״ל: ומשפיעים בעולם השפל], דעריבער, איז מצב הגביעים שבמנורה פיהם למטה ושוליהם למעלה (ע״ד ווי די חלונות המקדש זיינען „שקופים אטומים״, היפך ווי חלונות הבית).

ו. ע״פ הנ״ל קען מען אויך מסביר זיין בעבודת האדם דעם רמז ולימוד וואס די גביעים זיינען געווען דוקא „פיהן רחב ושוליהן קצר״:

וויבאלד אז די גביעים זיינען מרמז אויפן ענין פון „משקה ומרוה״, איז מובן, אז דאָ פאדערט זיך א „פה רחב״.

וועז עס קומט צו משפיע זיין אויף א צווייטן אידן, אדער (בכללות יותר —) צו פארנעמען זיך מיט דער עבודה פון לעשות לו ית׳ דירה בתחתונים („עדות הוא לכל באי עולם״) — דאַרף דאס געטאן ווערן מיט דער גרעסטער רחבות, ביז למעלה ממדידה והגבלה. — דאַרף ער (מקבל זיין) זיך אננעמען מיט די גרעסטע כחות, פיו (דורך וועלכן ער איז מקבל לתוכו איז) רחב.

אויב וועז עס רעדט זיך וועגן זיך אליין אז ער האלט גאר בתחלת העבודה, אדער אפילו שפעטער אבער זיין עבודה איז (מאיזה סיבה שתהי׳) אז עבודה מוגבלת[27] — איז זיין מצב: פיו למעלה,

אבער וועז ס׳קומט צו דער עבודה פון טאן מיט א צווייטן אידן, ובפרט — צו דער עבודה פון מאכן די וועלט פאר א דירה לו ית׳ — מוז מען וויסן, אז דאָ מוז זיין למעלה מהגבלות, ווערט דער רחב — כלפי (המקבל ממנו — ה)מטה.

[ע״ד ווי געדעדט אמאל בארוכה[28] וועגן דעם חילוק צווישן די תרומת האדנים (ותרומת השקלים) און תרומת המשכן:

תרומת האדנים (והשקלים) איז געווען באגרענעצט צו א דבר מסויים (כסף ומחצית השקל), משא״כ תרומת המשכן האט אין זיך כולל געווען אלע סוגי הבריאה — דומם צומח און חי (ובצירוף „איש . . ידבנו לבו״[29] — מדבר) —

ווייל תרומת האדנים (והשקלים) זיינען מרמז אויף (דער הנחת האדנים ו)התחלת העבודה פון א אידן, וואס עבודת תמידים (איז) כסדרם, עבודה מסודרת — אנהייבנדיג פון מודה אני און גיין מדרגא א׳ לשני׳ וכו׳.

משא״כ תרומת המשכן איז מרמז אויף דער כללות העבודה פון לעשות לו מקדש ושכנתי בתוכם — דירה בתחתונים, וואס אין דעם זיינען ניטאַ קיינע הגבלות[30], זי נעמט ארום כל עניני העולם].

ז. און דאס איז דער רמז אין דעם וואס אע״פ אז „כל המצות״ דאַרף מען טאן „דרך גדילתן״ דוקא — ווי עס ווערט געבראכט לגבי (און אפגעלערנט פון) לולב ומיניו[31] — אעפ״כ זיינען די גביעים שבהמנורה היפך „דרך גדילתן״:

27) בערך ה„רחב״ ובל״ג שבהעבודה עם הזולת, כי סו״ס גם בהעבודה עם עצמו צ״ל בכל מאדך. וראה הערה 30.

28) לקו״ש חי״א ע׳ 113 ואילך (ובהערה 51 שם).

29) פרשתנו כה, ב.

30) וראה אוה״ת פרשתנו (ע׳ אשנא) דתרומת המשכן (דפרשתנו) הו״ע בכל מאדך.

יעדער מצוה[31] ובפרט לולב ומיניו זיינען בדוגמת גאַנץ סדר ההשתלשלות — דאַרף עס זיין בכללות ב„סדר" וב„השתלשלות", „דרך גדילתן":

און דערפאַר איז דער סדר הקיום פון מצוה[32] אין אַן אופן פון „דרך גדילתן".

אויך די גביעים עצמם זיינען „שוליהם קצר ופיהם רחב" — ווען זיי ווערן אַבער אַ טייל פון דער מנורה (מקשה) און זייער ענין במנורה איז משקה ומרוה לשפל, מאיר זיין בחוץ — איז עס פאַר־בונדן מיט משנה זיין טבעו ורגילותו — ער דאַרף אַרויסגיין פון „זיך"; ובמילא זיינען (די חלונות ביתו אין אַן אופן פון „שקופים אטומים", און) די גביעים פיהם למטה ושוליהם למעלה — היפך „דרך גדילתן",

און זיין עבודה והשפעה למטה איז פון אַ פה „רחב" — למעלה ממדידה והגבלה.

* * *

ח. עס איז פאַראַן נאָך אַ פרט אין דעם ציור הנ"ל פון דער מנורה שבגוף כתב יד הרמב"ם, וואָס איז אַנדערש פון די ציורים הרגילים של המנורה — אַז די ששה קני המנורה ציען זיך אַרויף (פון דעם קנה האמצעי) אין אַ גלייכן אלכסון, ניט ווי אין די ציורי המנורה הרגילים, אַז זיי ציען זיך אַרויף ווי חצאי קשת.

און אע"פ אַז בנוגע דעם פרט, וואָלט אפשר בדוחק הכי גדול געווען אַן אַרט צו זאָגן, אַז דער רמב"ם האָט אַזוי מצייר געוועזן „להקל על הציור" — שטייט אַבער בפירוש אין פירוש ר' אברהם בן הרמב"ם[33], אַז די „ששה קנים . . נמ־שכים מגופה של מנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו".

און אַזוי שטייט אויך אין פירוש רש"י על התורה[34] אַז די ששה קנים „באלכסון נמשכים ועולין".

קומט אויס, אַז די ציורים הרגילים של המנורה זיינען ניט ווי דעת רש"י און ניט ווי דער רמב"ם האָט זיי מצייר געווען!

ט. דער בעל משנת חסידים בספרו „מעשה חושב"[35] (על מלאכת המשכן) שרייבט בפשטות אַז די ששה קנים זיינען געווען „נמשכין בעיגול".

און ער איז מבאר, אַז אע"פ אַז פון פי' רש"י[34] איז מוכח אַז „לא היו בעיגול" — „אבל הרמב"ם בחבורו[36] לא הזכיר תיבת אלכסון אלא כתב[37] ונמשכים ועולים", און ער ברענגט וואָס דער בעל „חכמת המשכן"[38] שרייבט, אַז פון דעם איז „נראה . . שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול"; און דער „מעשה חושב" איז מסיים: „והכי מסתברא דבהכי הם דומים לגלגלי הרקיע[39] כו' שכנגדם הם השבעה[40] נרות".

אַבער לפענ"ד: וויבאַלד דער „מעשה חושב" שרייבט בפירוש, אַז זיין יסוד צו

31) להעיר ש„מצוה" אותיות „הוי" (בחילוף י"ה באתב"ש) — לקו"ת ויקרא ב, א. ועוד. — וכל מצוה כלולה מכל המצוות (המשך תרס"ו ע' סח. ע' תקכב. ובכ"מ).

32) וכן קרשי המשכן, שהם כותל המפסיק בין המשכן וה„חוץ" (עולם).

33) פרשתנו כה, לב.

34) פרשתנו שם.

35) פ"ז.

36) הל' בית הבחירה פ"ג ה"י.

37) „וכן הוא בברייתא דמלאכת המשכן (פ"י) וכן בש"ס (מנחות כח, ב)" — מעשה חושב שם.

38) להר"י ריקיטי (מנטובה, תל"ו).

39) ולהעיר שהגלגלים שייכים לבחי' עיגולים (ע"ח ש' עיגולים ויושר ענף ג. ש' ציור עולמות אבי"ע פ"ב. ועוד).

40) וצע"ג האם מפרש שגם הנר האמצעי יהי' „כמעט בעיגול"!

לערנען אז „נמשכין בעיגול" איז פון סתימת לשון הרמב"ם בחיבורו („לא הזכיר תיבת אלכסון"), וואס דערפון איז „נראה .. שהיו עולים .. כמעט בעיגול" [און „הכי מסתברא כו'"] —

איז אבער נאכדעם ווי ס'איז נתגלה געווארן גוף כתי"ק הרמב"ם בציור המנורה*[40] ועדותו של בן הרמב"ם בזה [ובהדגשה אז דאס וואס אביו האט מצייר געווען „ביושר" איז מיט אויס־דריקלעכער כוונה — דוקא אזוי און „לא בעיגול כו'"] — איז בטל היסוד ובטל הבנין[41].

ובמחכ"ת ולפענ"ד נראה ברור, אז אויב דער „מעשה חושב" ובעל חכמת המשכן וואלטן געזען דעם ציור הרמב"ם און דעם פירוש פון ר' אברהם בן הרמב"ם, וואלטן אויך זיי געשריבן אז ס'איז ניטא קיין פלוגתא בזה ולכולי עלמא זיינען די קנים געווען „ביושר"

[ע"ד ווי דער אלטער רבי שרייבט בשו"ע שלו[42], אז „הרבה מספרים הראשונים ז"ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז"ל .. ולזאת ודאי אין לסמוך כו'"].

יו"ד. ואם כנים הדברים, איז מהנכון להחזיר עטרה ליושנה — אז די אלע וועלכע מאכן ציורים פון דער מנורה (בכדי צו לערנען ווי ס'איז געווען דער אויסזען פון דער מנורה שבמשכן ומקדש), זאלן מצייר זיין די קני המנורה באלכסון, כדעת רש"י (פשוטו של מקרא) והרמב"ם (וע"פ הנ"ל — איז י"ל אז במסקנא אין חולק בדבר[43]).

ועד"ז די מוסדות חינוך וכיו"ב וועל־כע זיינען מצייר אויף זייערע „גליונות" „בלאנקען" וכיו"ב דעם ציור המנורה ווי אזוי זי צייכענען די קני המנורה ווי חצאי קשת —

איז ווי באלד די מטרה פון דעם ציור איז צו דינען אלס דערמאנונג אויף דער מנורה שבמשכן ובמקדש — איז כדאי וביותר אז זיי זאלן משנה זיין דעם ציור און מצייר זיין די קנים באלכסון[44].

יא. דערביי קומט דא צו נאך אן ענין:

---

*40) הערה לאחר זמן: וראה לעיל הערה 11 שכ"ה גם בכת"י של ספר היד, היינו שנתגלה שגם „בחבורו" לא סתם הרמב"ם.

41) ובכלל לא זכיתי לפענ"ד להבין כלל הרא' דמדסתים בכהנ"ל נראה שהי' „כמעט בעיגול" — שהרי תיבת „קנה" מובאה בכו"כ מקומות בתושב"כ, ובכ"מ מוכרח שהוא קו ישר. ולא מצאתי ע"ע אף פ"א שמוכרח שזהו באופן אחר.

42) ריש הל' מכירת חמץ (נדפסו לאחרי הל' פסח — בהוצאות קה"ת תקס, ב). וראה גם בשו"ע חיו"ד שלו סקפ"ט סי"ג סקמ"ג.

43) בזית רענן (לבעל מג"א) ר"פ בהעלותך מפרש מ"ש בספרי זוטא (והובא ביל"ש) ר"פ בהעלותך „שהן חוזרין חלילה כמין עטרה" — „שהקנים בעצמן היו עגולה כמין עטרה". אבל מסיים שפי' זה „דוחק" [ושם לפנ"ז: הלשון משמע דס"ל שהקנה האמצעי הי' באמצע וששה קנים מקיפין אותו סביב כמין עטרה. וא"כ ה"ז פי' שלישי. וראה בזה בתו"ש מילואים לכרך כב ע' לב*].

44) ועפ"ז מקום לומר שגם החנוכיות (לימי חנוכה) כדאי לעשות קניהן באלכסון. — ובלאה"כ צ"ל שאין בזה חשש איסור ד„מנורה תבנית מנורה" (ע"ז מג, ס"א. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז ה"י. שו"ע יו"ד סו"ס קמא), כי משנים מספר הקנים (ראה ע"ז ורמב"ם ושו"ע שם), ולמה לשנות בגוף צורת המנורה שקני' היו ביושר ולא כחצי עיגול.

*) ושם, שזוהי גם כוונת הראב"ע (תצוה כז, כא. וכן בפי' הקצר פרשתנו כה, לז) אשר ששה הנרות היו כחצאי עיגול, והיינו שהקנים הקיפו קנה האמצעי כמין עטרה.

אבל תמוה, כי בספרי זוטא סתם „חוזרין חלילה כמין עטרה", שמשמעו „מקיפים אותו סביב (מכל הצדדים)", ולא „כחצי עיגול", ואולי הכוונה שהקיפו רק מלפנים — כדוגמת חצי גורן עגולה בסנהדרין. וכמדומה שישנם עטרות המקיפות הראש רק מלפנים.

דער ציור הרגיל פון דער מנורה (אַז די ששת הקנים זיינען ווי חצאי קשת) איז ע"פ השערה אַ נאַכמאַכונג פון דעם ציור המנורה וואָס ניט־אידן האָבן מצייר געווען ברומ', און אויף דער „נצחון־ארקע" (דעם „שער הנצחון") פון טיטוס ימ"ש[45]!

ווען טיטוס הרשע האָט חרב געמאַכט דעם ביהמ"ק, האָט ער געהייסן אַוועקצונעמען כלי המקדש און זיי ברענגען קיין רוים; און „לכבודו" פון דעם רשע האָט מען אין רוים געבויט אַ „שער נצחון" וואָס טראָגט זיין נאָמען: שער טיטוס. אויף דעם שער האָט מען מצייר געווען ווי מ'טראָגט די געפּאָנגענע כלי המקדש ובתוכם די מנורה — און אין דעם ציור פון דער מנורה אויפן שער טיטוס זיינען די ששת הקנים ווי חצאי קשת.

וואָס נוסף אויף דעם אַז דער ציור המנורה אויף שער טיטוס איז כלל ניט מדויק[46] — איז דאָך דאָס געטאָן געווארן, כמובן, כדי צו אַרויסברענגען די שליטה און הערשאַפט פון רוים איבער אידן ר"ל, ביז אַז מ'האָט דאָרט אויך אויסגעקריצט בכ"מ די וועלט „יודעאַ קאַפּטאַ" („יהודה (אידן) איז געפאַנגען"). און עס זיינען געווען זמנים, ווען מען פלעגט מכריח זיין אידן צו קומען צו דעם שער, זיי זאָלן זען וואָס דאָרט איז געשריבן און געצייכנט, בכדי צו דערנידעריקן וכו' וכו'.

קומט אויס, אַז דאָס מצייר זיין די קני המנורה ווי חצאי קשת (ווי זיי זיינען מצוייר אויף שער טיטוס) דאָרף אַרויסרופן אַ געוואָלד געשריי — נוסף וג"ז עיקר וואָס דאָס איז היפּך רש"י והרמב"ם וכו' — אויך ווייל דאָס גיט אַ געוויסן הסכם וכו' ח"ו ור"ל צו דעם ציור אויפן שער טיטוס, וואָס איז געמאַכט געווארן כדי צו מצער זיין אידן און זיי נידעריק מאַכן!

---

45) כהערת הר"י קאפח בפיה"מ דהרמב"ם שהו"ל. וכן בתו"ש שם.

46) כמו שהעירו כו"כ — שאין בה רגלים וכו', אף שבמנחות (כח, ב) מפורש שהיו בה רגלים.

— י"א אשר המנורות שנשבו ע"י טיטוס היו מהעשר מנורות שעשה שלמה (ראה יוסיפון פצ"ה — הוצאת הומינר). אבל [נוסף לזה שמסתבר לומר שהמנורות דשלמה לא היו בבית שני", הרי גם אם נאמר שצורת המנורה שעל שער טיטוס היא ע"פ צורת מנורות דשלמה] בפשטות, נ"ל שמנורות שלמה נעשו כצורת מנורת משה*, כי [נוסף לזה שכן מפורש בפי' רש"י עה"ת פרשתנו (כה, ט), הנה גם ע"ד ההלכה מסתבר לומר כן, כי]: א) למה ישנה ויחדש צורה אחרת?! ב) מפורש (ברייתא דמלאכת המשכן פ"י. וראה ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג. תוספתא מנחות פי"א, ו) שגם מנורות שלמה היו כשרים לעבודה (וכן מוכח במנחות צח, ב: מצינו מנורה בצפון); ולפרש"י (ד"ה על כולן מנחות צט, א)*** — לדיעה אחת (מנחות שם. וכן ברייתא דמלאכת המשכן, ירושלמי שקלים ותוספתא מנחות שם) היתה הדלקת המנורה (לפעמים) רק בשל שלמה. וכן סתם במדרש הגדול פרשתנו כה, כג***.

ובכל אופן: גם את"ל דמנורות שלמה לא היו כצורת מנורת משה (וע"פ זה ציירו המנורה שעל שער טיטוס) — למה לצייר עתה המנורה בצורת מנורות שלמה, ולא כמנורת משה, דלכו"ע הוא העיקר!

וראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 201.

---

*) ראה ר"ה כד, ב (וש"נ) בזמן החשמונאים. אבל ראה תוס' ר"ד ליומא (נא, ב) בנוגע לשולחנות שעשה שלמה. אלא שגם הוא מסיים שמסתבר שלא היו בבית שני. ע"ש.

**) וכן מוכח במדרש הגדול פרשתנו (כה, כג) שהוצרך לשלול שאין בעשירית שולחנות (ומנורות) דשלמה משום „לא תוסיף עליו" (ואחתן יג, א), כי „כך היתה בידם מסורת מפי משה . . יהו בו עשר שולחנות עשר מנורות . . הכל בכתב מאת ה'". ועד"ז הוא בבחיי פרשתנו (כה, י).

***) בנוגע לשולחנות דשלמה, שמזה מובן גם בנוגע למנורות שלמה.

תמורת זה וואָס אַ ציור פון דער מנורה דאַרף דערמאָנען און מעורר זיין אַ אידן אַז זיין תפקיד איז צו זיין „לאור גוים"[47] — „עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל"[48] — ווערט די צורת המנורה געמאַכט באופן כזה וואָס דערמאָנט דעם היפך ממש — ווי רוים האָט מנצח געווען די אידן, ר"ל!

יב. ויהי רצון, אַז בקרוב ממש זאָל קומען די גאולה האמתית והשלימה און מ'וועט האָבן די מנורה כפשוטה ובשלי-מותה[49] אין דעם בית המקדש השלישי, און אַלע וועלן זען ווי די מנורה זעט אויס.

און משה ואהרן עמהם[50], און מען וועט זען בעיני בשר, ותחזנה עינינו — דעם קיום הציווי „דבר אל אהרן גו' בהעלותך את הנרות", צינדן די מנורה,

כפשוטה ממש ובמהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ, ש"פ דברים ואדר"ח אלול תשמ"ב)

---

47) ישעי' מב, ו. שם מט, ו.

48) להעיר מיל"ש מלכים (רמז קפה): מנורה . . כנגד שבעים אומות שכל זמן שהנרות דולקות היו מתכבשים.

49) דכל מעשי משה נצחיים (ראה סוטה ט, א. צפע"נ עה"ת ריש פרשתנו. ועוד).

50) תוד"ה אחד פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.

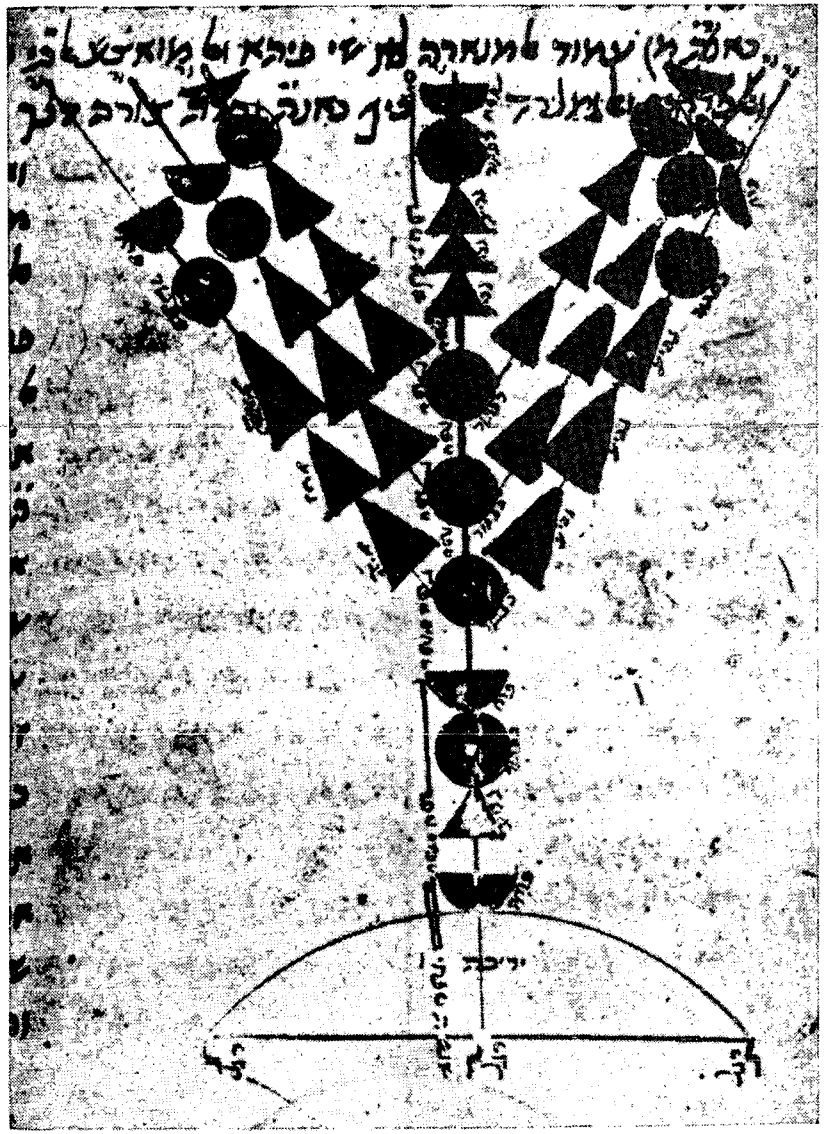

צילום ציור המנורה שבגוף כתב יד קודש הרמב"ם